

Nr 29.

Ankom till riksdagens kansli den 19 juni 1914 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Silboholm med underlydande i Skaraborgs län.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 1 maj 1914 avlåten, till jordbruksutskottet för förberedande handläggning hänvisad proposition, nr 33, har Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva,

dels att till förra majorsbostället 1 mantal Silboholm nr 5 med därunder lydande 1 mantal Sil nr 4 Måns Nilsson, 1 mantal Sil nr 6 Råbogård och 1 mantal Sil nr 7 Stakagård i Sils socken av Skaraborgs län hörande utskiftena Maden och Arnemossen, det senare delat i två lotter, må vart för sig med i statsrådsprotokollet angivet område från de fastigheter, vartill dess ägor höra, avsöndras och å offentlig auktion till den högstbjudande försäljas på de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor;

dels ock att till egendomen hörande lägenheterna Freden, Källstorp, Björkelund, Furubacken och Ljungbacken samt backstugorna Paris och Ljungbacken må var för sig med i statsrådsprotokollet angivet område från egendomen upplåtas enligt kungörelsen den 17 oktober 1913 angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande av de i kungl. brevet till domänstyrelsen samma dag meddelade närmare bestämmelser rörande tillämpningen av berörda grunder.

I detta ärende har departementschefen till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Under år 1910 har å förra majorsbostället Silboholm nr 5, 1 mantal, med därunder lydande Sil nr 4 Måns Nilsson, 1 mantal, Sil nr 6 Råbogård,

I mantal, och Sil nr 7 Stakagård, 1 mantal, i Sils socken av Skaraborgs län hållits uppskattning för förnyad utarrendering från den 14 mars 1913 av nämnda egendom, som då lämnade 3,225 kronor i årligt arrende; och har härvid förslag väckts om försäljning av områden från egendomen.

Med anledning härav och sedan åtskilliga ytterligare utredningar ägt rum, har domänstyrelsen med skrivelse den 31 oktober 1913 underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid överlämnat samtliga ärendet rörande handlingar, däribland en av vice kommissionslantmätaren Olof Nilsson över egendomens inägor år 1909 upprättad karta med beskrivning och en år 1911 av förste lantmätaren J. F. Johanson över rågångarna omkring egendomen upprättad karta samt två kartutdrag.

Av handlingarna inhämtas, bland annat, följande.

Egendomen, som är belägen 2 mil från Skara och 2.1 mil från Lidköping samt 0.25 mil från Göteneads järnvägsstation, innehåller en sammanlagd areal av 392 hektar 39.5 ar, därav 264 hektar 49.9 ar tomter, åker o. d., 29 hektar 53.8 ar äng, 88 hektar 26.9 ar skogsmark och 10 hektar 8.9 ar impediment.

Å egendomen finnas åtskilliga torp och lägenheter; och hava uppskattningsmännen föreslagit, att följande med innehavarna tillhöriga byggnader försedda lägenheter måtte för åsatta saluvärden hembjudas respektive innehavare, nämligen:

Lägenhetens namn.	Innehavare.	Ägofigurer å kartan.	Areal hektar.	Saluvärde kronor.	Värde å skog o. skogsm. kronor.	Arren- de värde kronor.
Freden	F. Sandberg	685—701, 722—747 jämte skogslott litt.a.	10.275	2,640.18	40.18	130
Källstorp	Anders Bengtsson	772—785 jämte skogs- lott litt. c	6.180	1,635.80	135.80	75
Björkelund	Anders Andersson Massander	751—771 jämte skogs- lott litt. b	4.356	1,223.54	23.54	60
Furubacken	Joh. Anderssons änka Anna Greta	786—799 a jämte skogslott litt. d	5.308	833.66	233.66	30
Ljungbacken	Otto Lätt	800, 801, 804—832 jämte skogslott litt. e	8.916	1,524.72	224.72	65
Backstugan Paris	Karl Larsson Berg	802, 803	0.480	120.—	—	6
Backstugan Ljung- backen	Anselm Larsson	833—836	0.397	120.—	—	6

Egendomen i övrigt har av uppskattningsmännen föreslagits till sönderdelning i tre arrendelotter, en bestående av utskiftet Maden, omfattande å förstnämnda karta ägofigurerna nr 1—100, en av utskiftet Arnemossen med torpet Lilla Tomten, omfattande ägofigurerna nr 101—219 och 467—481 jämte därinom belägen skogsmark samt den tredje av återstående delen av egendomen, innefattande bland annat dess huvudgård.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet har förordat uppskattningsmännens förslag.

Som det emellertid syntes domänstyrelsen kunna ifrågasättas, huruvida det icke vore lämpligt att jämväl avyttra ovanberörda två utskiften till bildande av självständiga jordbrukslägenheter, antingen ostyckade eller uppdelade i smärre lägenheter, återremitterade styrelsen ärendet till Kungl. Maj:ts befallningshavande med anmodan att låta uppskattningsmännen taga denna fråga i förnyat övervägande med uppdrag åt dem att verkställa saluvärdering av de områden, som tilläventyrs kunde finnas för ändamålet passande, samt vidtaga de ändringar i nämnda uppskattningsinstrument, som härav påkallades.

Med skrivelse den 6 juli 1911 överlämnade därefter Kungl. Maj:ts befallningshavande vederbörande uppskattningsmäns yttrande och förslag rörande den ifrågasatta försäljningen av förberörda två utskiften ävensom övriga till ärendet hörande handlingar och kartor, däribland yttrande i ärendet från förste lantmätaren i länet.

Av sistnämnda handlingar inhämtas, bland annat, följande.

Uppskattningsmännen hava åsatt utskiftet Maden med en areal enligt Nilssons ovannämnda ägobeskrivning av 52 hektar 83.8 ar inrösningsjord, därav 69.8 ar impediment, ett saluvärde av 16,000 kronor. Skiftet saknar skog. Utskiftet Arnemossen med torpet Lilla Tomten innehåller inrösningsjord med en areal enligt åberopade ägobeskrivningen av 45 hektar 91.7 ar, vartill kommer skogsmark med en areal av 35 hektar 35.39 ar, eller tillhoppa 81 hektar 27.09 ar. Detta skifte har saluvärderats till 21,550 kronor, därav för skog och skogsmark 9,550 kronor; och hava uppskattningsmännen på det livligaste tillstyrkt den ifrågasatta försäljningen av utskiftena i ostyckat skick.

Av en av lantmäteristyrelsen på anmodan av domänstyrelsen verkställd utredning angående lämpligaste sättet för samtliga berörda områdens avskiljande från egendomen med mera framgår, att bostället består av tre vid behörigen fastställda laga skiftesdelningar utbrutna ägolotter, nämligen:

- 1) $2\frac{5}{8}$ mantal Silboholm litt. Ca.

2) $1\frac{3}{8}$ mantal Silboholm litt. Cb.

3) Silboholms andel i lägenheten Stjälkaskogen nr 1;

och har lantmäteristyrelsen vidare anfört, att bostället varken i sin helhet eller delvis under nuvarande förhållanden kunde sönderdelas genom laga skifte eller ägostyckning. Från var och en av de under boställets ägövälde hörande tre ägolotter kunde däremot genom avsöndring upplåtas lägenheter, dock givetvis med iakttagande av bestämmelserna i gällande lag om jordavsöndring, enligt vilken Kungl. Maj:ts befallningshavande ägde befogenhet att, där omständigheterna därtill föranledde, meddela tillstånd till att större andel än en femtedel av ägolottens ägområde finge avsöndras.

I ärendet hörd, har överjägmästaren i västra distriktet förklarat sig icke hava något att erinra mot de av uppskattningsmännen föreslagna försäljningar av berörda lägenheter samt av utskiftena Maden och Arnemossen. Vad den sistnämnda beträffar har överjägmästaren särskilt anfört, att, ehuru den till försäljning föreslagna skogsarealen vore jämförelsevis ej obetydlig, det ej vore lämpligt att behålla denna skog till huvudgården, belägen som den vore inuti inägосkiftena, vartill komme, att den ifrågavarande marken såsom skogsmark betraktad vore mindre god men lämpade sig till odling.

Då utskiftet Arnemossen att döma av ovanberörda karta syntes styrelsen lämpligen kunna uppdelas i flera jordbrukslägenheter och då vidkommande Maden, vara enligt instrumentet över den år 1910 hållna arrendeuppskattningen funnes boningshus av gjutmassa med tak av tegel och ladugård likaledes av gjutmassa under tak av spån, erfordrades nytt stall med vagnbod och magasin, vilka uthuslägenheter syntes åtminstone till huvudsaklig del kunna inredas i ladugården, om bruksningsområdet inskränktes, återremitterade styrelsen ånyo ärendet till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet med anmodan att låta domänintendenten och vederbörande uppskattningsmän taga under förnyat övervägande frågan om upplåtande från egendomen av förenämnda utskiften och avgiva förslag till upplåtelse av Maden i tre delar, därav en omfattande lämpligt bruksningsområde med hänsyn till nu befintliga åbyggnader med förändring på sätt ovan ifrågasatts samt av Arnemossen likaledes i flera bruksningsdelar.

Med skrivelse den 26 augusti 1913 överlämnade Kungl. Maj:ts befallningshavande protokoll över av domänintendenten och vederbörande uppskattningsmän den 15 februari sistnämnda år å egendomen hållen förrättning för utrönande av lämpligheten av att uppdelas ovanberörda skiften i flera lotter ävensom av vederbörande jägmästare vid förrätt-

ningen i fråga avgivet yttrande angående fördelning av saluvärdet av skogen å skiftena.

Uppskattningsmännen hava vidhållit sin åsikt, att Arnemossen lämpligast borde säljas odelad, beroende på markens läge och att vid en delning den sämre jorden skulle uteslutande tillfalla den av delarna, å vilken byggnader saknades och vilken i följd härav bleve svårsåld, i synnerhet som byggnadsvirke i trakten vore svåranskaffat och dyrt. Skulle emellertid en uppdelning av detta skifte likväl ske, hava uppskattningsmännen föreslagit, att detsamma uppdelades i högst två lotter. Av dessa skulle den ena (a) omfatta de å kartan med nr 101—182 och 219 betecknade ägofigurer jämte skogsmark med en sammanlagd areal av 33 hektar 69.6 ar, därav 24 hektar 54.9 ar åker och äng, 28.7 ar impediment och 8 hektar 86 ar skogsmark, samt den andra (b) ägofigurerne nr 183—218 och 467—481 jämte skogsmark med en sammanlagd areal av 47 hektar 57.49 ar, därav 20 hektar 88.4 ar åker och äng, 19.7 ar impediment samt 26 hektar 49.39 ar skogsmark. Lotten a har saluvärderats till 9,785 kronor, därav för skog 4,285 kronor, och lotten b till 11,765 kronor, därav för skog 5,265 kronor. Angående själva sättet för en eventuell försäljning hava uppskattningsmännen föreslagit, att hela utskiftet först borde utbjudas och sedan de båda lotterna var för sig, varefter det fördelaktigaste anbudet borde antagas.

Beträffande utskiftet Maden hava uppskattningsmännen anfört, att skiftet i hög grad lede av ständigt återkommande översvämningar. Uppdelning av skiftet vore olämplig, enär, för den händelse skiftet delades i två delar å ömse sidor av den med ägofigurerne nr 98 och 100 betecknade vägen, den bättre men tillika sankta och därför ofta mindre brukbara jorden komme att tillfalla den med byggnader försedda delen, för vilken byggnaderna därtill vore för stora. Till följd av jordens läge och beskaffenhet samt byggnadernas ändamålsenlighet för hela skiftet Maden hava uppskattningsmännen fortfarande tillstyrkt skiftets försäljning i dess helhet. Möjligen skulle ägofigurerne nr 95 och 96, som låge skilda från skiftets övriga jord, kunna särskilt säljas för ett till följd av översvämningarna lågt pris, men enligt uppskattningsmännens mening borde även dessa områden såsom utgörande skiftets enda ängs- och betesmark därtill bibehållas.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har instämt i vad uppskattningsmännen i berörda protokoll anfört och har hemställt, att utskiftena Maden och Arnemossen måtte odelade upplåtas i enlighet med föreskrifterna i nädiga brevet den 29 maj 1874.

Då de avsöndringar, som skulle ifrågakomma från en var av de

särskilt för sig skattlagda ägotterna av egendomen, syntes komma att överstiga en femtedel av arealen, anhöll domänstyrelsen om Kungl. Maj:ts befallningshavandes yttrande, huruvida från Kungl. Maj:ts befallningshavandes sida något vore att erinra däremot, att de till försäljning föreslagna områdena frånskildes egendomen genom avsöndring.

I skrivelse den 18 oktober 1913 anförde Kungl. Maj:ts befallningshavande i anledning härav följande. De till försäljning ifrågasatta utskiftenas och lägenheternas sammanlagda areal, såsom utgörande närmast $\frac{42}{100}$ av stamhemmanens hela ägovidd, överstege väsentligt $\frac{1}{5}$ av egendomens storlek. På denna grund ansåge sig Kungl. Maj:ts befallningshavande med hänsyn till innehållet i lagen om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring den 27 juni 1896 förhindrad tillstyrka, att jordavsöndring i den omfattning, som föreslagits, verkställdes från ifrågavarande egendom. Av lantmäteristyrelsens yttrande framginge emellertid, att utskiftet Arnemossen ävensom Stjälkaskogen, å vilken senare trakt en del av de till försäljning föreslagna torpen vore belägna, ursprungligen icke tillhört Silboholm, utan vid särskilda delningar av kronoparkerna med samma namn åren 1808 och 1828 tillagts bostället. Av denna anledning och då Arnemossen och torpen bestode av jord, vars olika slag i värde ej obetydligt understeg motsvarande jord till huvudgården, borde däremot enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes mening hinder icke möta för avsöndring av utskiftet Arnemossen jämte samtliga de till försäljning föreslagna torpen och backstugorna, ehuru sammanlagda arealen av dessa lägenheter, uppgående till omkring $\frac{29}{100}$ av det hela, jämväl överstege en femtedel av egendomens område, utan borde § 22 i ovanberörda lag kunna med sådan begränsning av avsöndringsförfarandet tillämpas.

För egen del har domänstyrelsen lika med uppskattningsmännen ansett försäljning böra ske av såväl samtliga ifrågavarande sju lägenheter som även de bägge utskiftena Maden och Arnemossen, det sistnämnda efter utbud dels i dess helhet och dels i lotter på sätt uppskattningsmännen föreslagit, och har styrelsen med erinran att ovanberopade lag om jordavsöndring med mera ej utan särskild föreskrift är tillämplig å jord av krononatur, förklarat sig anse hinder av det av Kungl. Maj:ts befallningshavande anförda förhållandet ej böra möta för Kungl. Maj:t att med riksdagen bestämma att jämväl utskiftet Maden skall avsöndras.

Vidare har domänstyrelsen meddelat, att ifrågavarande egendom på styrelsens föranstaltande utarrenderats för tiden till den 14 mars 1915 mot ett årligt arrende av 3,000 kronor.

I likhet med domänstyrelsen anser jag, att härovan omförmälda områden böra försäljas. Hinder torde nämligen ej böra möta för att även utskiftet Maden frånskiljes egendomen. Beträffande utskiftet Arnemossen håller jag emellertid före, att denna lämpligen bör försäljas i två lotter med de områden, som i senaste uppskattningsprotokollet finnas angivna.»

Utskottet, som icke funnit något att invända mot förevarande framställning, hemställer,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 16 juni 1914.

På jordbruksutskottets vägnar:

D. PERSSON i Tällberg.

Närvarande: se utlåtande nr 34.
